

5.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Doel van deze paragraaf is weergeven hoe solide de positie van de gemeente is en in hoeverre financiële tegenvallers kunnen worden opgevangen. Dat gebeurt door het schetsen van weerstandsvermogen, risicobeheersing en kengetallen over de financiële weerbaarheid en wendbaarheid. Zo worden inzichtelijkheid en transparantie van de begroting verder vergroot, evenals de mogelijkheid om de financiële positie van de gemeente te beoordelen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risicobeheersing is het geheel aan activiteiten en maatregelen voor het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's. Een risico is een onzekere gebeurtenis met – gewenste of ongewenste – gevolgen. Deze gevolgen kunnen beleidsmatig en/of financieel zijn. Bij het weerstandsvermogen ligt de focus op de financiële gevolgen van risico's. Het geeft aan in hoeverre de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering ervan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is afhankelijk van de beschikbare weerstandscapaciteit (hoeveel niet bestemde middelen er zijn) en de benodigde weerstandscapaciteit (hoeveel middelen nodig zijn om alle risico's op te kunnen vangen).

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de componenten zoals die in de volgende tabel zijn samengevat. Ultimo 2019 bedraagt de weerstandscapaciteit € 6.884.178.

Tabel Weerstandscapaciteit

Omschrijving	Stand 31-12-2017 rekening	Stand 31-12-2018 begroot	Stand 31-12-2019 begroot
Algemene Risico Reserve	€ 4.250.000	€ 4.250.000	€ 3.791.040
Reserve minimabeleid	€ 400.932	€ 320.000	€ 240.000
Reserve Sociaal Domein	€ 4.208.138	€ 1.878.137	€ 1.853.138
Reserve risico's grondbedrijf	€ 1.000.000	€ 1.000.000	€ 1.000.000
Totaal	€ 9.859.070	€ 7.448.137	€ 6.884.178

De benodigde weerstandscapaciteit is afhankelijk van de risico's die worden gelopen. Risico's worden bepaald in het kader van risicobeheersing of risicomangement. Doelen van risicomangement zijn het bevorderen van risicobewustzijn, het expliciet maken en beheersen van risico's en het maken van bewuste afwegingen. Het gaat om een continu proces gericht op de volgende aspecten:

- Het identificeren van risico's: waar lopen we welke risico's?
- Het classificeren van risico's: hoe groot is de kans, de impact en het financiële effect?
- Het treffen van beheersmaatregelen bij de grootste risico's

Mede op verzoek van uw raad is in 2016 een start gemaakt met het aanscherpen van het risicomangement. Dat wordt de komende jaren ontwikkeld omdat het niet alleen gaat om financieel-technische aspecten maar vooral om bewustwording. Risico's zijn er namelijk altijd en risicobewustzijn is onderdeel van de dagelijkse gang van zaken. De gebruikte methode is een algemeen gangbare werkwijze waarbij risico's worden benoemd en waarbij per risico de kans op optreden en de gevolgen (impact) ervan worden bepaald. Gevolgen in financiële zin – incidenteel of structureel (i/s in de onderstaande tabel) – en voor doelstelling en imago (in de vorm van een rapportcijfer, waarbij een hoger cijfer staat voor een groter gevolg). Zo ontstaat een actueel overzicht van alle risico's, op basis waarvan beheersmaatregelen kunnen worden getroffen. Beheersmaatregelen die zich richten op het verminderen van de kans op optreden en/of op het beperken van de gevolgen.

Voor de benodigde weerstandscapaciteit zijn alle risico's meegenomen met een financiële effect vanaf € 100.000. Daarbij is het financiële effect per risico bepaald op de kans van optreden vermenigvuldigd met de financiële impact. Hiermee zijn de financieel grootste risico's afgedekt tegen het percentage van de kans. Onder de aanname, dat niet alle risico's zich gelijktijdig voordoen, wordt er van uit gegaan dat zo voldoende weerstandsvermogen wordt opgebouwd.

De belangrijkste risico's zijn samengevat in de tabel Risico's en worden daaronder toegelicht. Daarmee zijn niet alle risico's benoemd. Want de gemeente zit sterk in de Twenterandse samenleving en heeft vele relaties met bijv. sportverenigingen en culturele organisaties. Het kan dan gaan om private / maatschappelijke organisaties met een grote betekenis voor de Twenterandse samenleving. Deze kan zo groot zijn dat, wanneer zich bijv. bedrijfsvoering risico's voordoen bij die organisaties, de gemeente als vangnet kan optreden, bestuurlijk dan wel financieel, afhankelijk van bestuurlijke afweging. Deze scenario's zijn slecht op voorhand te bepalen omdat de gemeente veelal geen statutaire verantwoordelijkheid draagt.

Tabel Risico's

Risico's	in euro's	impact			kans	vereist weerstandsvermogen
		i/s	doel	imago		
1 Het onvoldoende realiseren van kanteling en bijsturingmaatregelen	€ 1.000.000	s	7	7	60%	€ 1.200.000
2 Huishoudelijke ondersteuning	€ 100.000	s	6	4	15%	€ 30.000
3 Open einde' regelingen	€ 1.000.000	s	7	5	50%	€ 1.000.000
4 Twentse visie op vervoer	€ 500.000	s	6	6	75%	€ 750.000
5 Optreden majeure procesfout of incident	€ 500.000	i	7	9	20%	€ 100.000
6 Samenwerkingsaspecten	€ 500.000	i	5	8	25%	€ 125.000
7 Wijzigingen in wetgeving en verdeelmodellen	€ 250.000	s	4	5	75%	€ 375.000
8 SW bedrijven vergen extra steun	€ 1.000.000	i	4	4	20%	€ 200.000
9 Gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed	€ 400.000	i	5	7	40%	€ 160.000
10 Uitvoeringsprogramma evenementen-, bouw- en milieuvergunningen	€ 1.000.000	i	3	8	5%	€ 50.000
11 Bodem	€ 300.000	i	3	3	20%	€ 60.000
12 Ruimtelijke ontwikkelingen	€ 260.000	i	3	6	50%	€ 130.000
13 Niet voldoen aan BIG / AVG	€ 820.000	i	4	8	20%	€ 164.000
14 Regelgeving en BBV	€ 100.000	i	2	2	10%	€ 10.000
15 Opduiken van onbekende afspraken met gevolgen	€ 500.000	i	3	8	5%	€ 25.000
Totaal						€ 4.379.000

5.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Het onvoldoende realiseren van transformatie en bijsturingmaatregelen.

De decentralisaties in 2015, waarbij tegelijk fors op de budgetten werd gekort, betekenen voor het sociaal domein een grote uitdaging. Van de gemeente wordt verwacht dat er zorg en ondersteuning wordt georganiseerd en daarvoor zijn aanzienlijk minder middelen beschikbaar als in de jaren daarvoor, maar ook na 2015 zijn er negatieve correcties geweest op onze inkomsten in het sociaal domein van rijkswege. In de aanpak waarvoor de gemeente Twenterand heeft gekozen staat nu de transformatie centraal. Het vraagt een andere manier van benaderen van en kijken naar inwoners. En een daarop – waar nodig – inspelen met een aanbod, rekening houdend met eigen kracht en de omgeving van de cliënt / het gezin. Dit vraagt veel van de gemeentelijke organisatie en van de medewerkers. Niet alleen lokaal maar ook regionaal in het bereiken van de doelen.

Het risico bestaat dat de transformatie onvoldoende wordt gerealiseerd indien bijv. de personele capaciteit onvoldoende toegerust – beschikkend over de vereiste kennis en ervaring – of robuust – kleine of veel tijdelijke invulling – is. Ook kan dit de voor kanteling en transformatie vereiste cultuuromslag doorkruisen. Dit vormt een risico voor de doelen van de transformatie en daarmee voor de exploitatie. Hoewel een groter deel van de formatie structureel is ingevuld blijft er sprake van een forse inzet van tijdelijk personeel. De financiële beheersmaatregelen om te komen tot een beter exploitatieresultaat werpen hun vruchten af. Echter nieuwe situaties en ontwikkelingen doen dit effect meer dan teniet, waardoor de exploitatietekorten verder oplopen. In dat verband zijn aanvullende maatregelen getroffen en ook is besloten om het uitgangspunt van budgettaire neutraliteit voor het Sociaal Domein los te laten. Wat beoordeling van het risico betreft is de kans op het risico verhoogd. De omvang van het bedrag is naar beneden bijgesteld omdat een fors deel ervan is ondergebracht bij risico ‘open einde regelingen’ (risico 3).

2. Huishoudelijke ondersteuning.

Er heeft in 2017 een nieuwe aanbesteding plaatsgevonden en ook is het nieuwe beleidskader 2018 vastgesteld. Voor de uitvoering betekende dit nieuwe beleidskader dat alle cliënten met een HO indicatie opnieuw geïndiceerd zijn, dat is vrijwel afgerond. Los van het open einde risico, bestaan risico's er uit dat het nieuwe beleid juridisch toch niet stand houdt in procedures en dat nieuwe regelingen op dit terrein (zoals abonnementstarief eigen bijdrage en CAO-kosten) onvoldoende financieel worden gecompenseerd.

In 2019 worden er hogere kosten verwacht op de maatwerkvoorziening huishoudelijke ondersteuning. Dit zal enerzijds komen door een hoge indexatie in verband met diverse loonsverhogingen in de geldende CAO / contractafspraken en anderzijds door het abonnementstarief dat waarschijnlijk een aanzuigende werking zal hebben op Wmo voorzieningen. In de begroting wordt licht geanticipeerd hierop in afwachting van definitieve afspraken. Overigens staat dit nog los van de komende vergrijzing. In de loop van het jaar zal blijken hoe dit risico zich ontwikkelt.

3. ‘Open einde’ regelingen.

Binnen het sociaal domein zijn er verschillende gebieden waar sprake is van zogenaamde ‘open einde’ regelingen. Dit betekent dat als er een beroep op wordt gedaan en er geen gronden zijn om de aanspraak af te wijzen dat er dan geleverd moet worden waarbij de kosten voor rekening van de gemeente komen, ook indien daardoor het budget wordt overschreden. Dit risico speelt sterk in het sociaal domein en worden zichtbaar door oplopende tekorten. De beheersing richt zich o.a. op het voorliggend veld en ook is met ingang van het begrotingsjaar 2018 het uitgangspunt van budgettaire neutraliteit voor het sociaal domein losgelaten. Door de nieuwe doelgroep VSO/PRO stijgen de lasten van de BUIG eveneens. Deze doelgroep doet weliswaar geen beroep op een bijstandsuitkering maar kosten van de loonkostensubsidie komen wel ten laste van het BUIG-budget.

4. Twentse visie op vervoer.

In samenwerking met andere Twentse gemeenten is er gewerkt aan een integrale oplossing voor de huidige situatie van verschillende naast elkaar bestaande vervoersstromen. Dit heeft geleid tot een aanbesteding in 2017, die is geëffectueerd vanaf juli 2017 voor wat betreft het collectieve vraagafhankelijke vervoer.

De effectuering van het vervoer naar jeugdhulpinstellingen is ingegaan per 1 augustus 2017, het OMD-vervoer vanaf 1 januari 2018 en het leerlingenvervoer vanaf 1 augustus 2018. De eerste financiële consequenties zijn nu opgenomen. Signalen over de praktijksituatie afgezet tegen het bestek geeft afwijkingen (bijvoorbeeld kilometerafstand).

5. Optreden van een majeure procesfout of incident.

Dit risico betreft het optreden van een procesfout of incident leidend tot een grote verstoring van het proces of in de dienstverlening. Uiteraard kunnen procesfouten en incidenten altijd plaatsvinden, maar bij dit risico gaat het om een grote verstoring. Dit kan samenhangen met een gebrek aan casusregie waardoor de juiste zorg niet of niet tijdig is verleend. Of dat het administratieve proces met de programmatuur en het juiste gebruik hiervan onvoldoende op orde is. Of het kan zijn dat ten gevolge van rolonduidelijkheid of een gebrek aan kennis er andere zorg dan bedoeld of te dure of te langdurige zorg wordt verleend. Ten gevolge van het optreden van incidenten kan de koersvastheid onder druk komen te staan. Het bestaan van onvoldoende plaatsingsmogelijkheden voor participatie, hulp en ondersteuning dan wel onvoldoende doorstroming (bijv. vanuit crisisopvang) kan leiden tot extra kosten. Er kan een toename optreden van het aantal bezwaarschriften met gevolgen voor imago en kosten.

6. Samenwerkingsaspecten.

In het sociaal domein wordt met veel partijen samengewerkt. Daar spelen ook risico's. Dat kan gaan over een verschil van inzicht over de kwaliteit van dienstverlening, hetgeen kan tot aansprakelijkheidskwesties kan leiden. Verder kan het gebeuren dat problemen ontstaan bij partijen waardoor afspraken niet worden nagekomen en er bijvoorbeeld niet “wordt geleverd”. Ook kan het leiden tot faillissement waardoor frictiekosten kunnen ontstaan en er aanvullende maatregelen moeten worden getroffen om dienstverlening gecontinueerd te krijgen.

Het werken conform de privacywetgeving kan gevolgen hebben voor de boogde integrale werkwijze en kan integraal maatwerk beperken. De samenwerking op het gebied van inkoop kan moeizaam verlopen waardoor beoogde inkoopvoordelen niet gehaald worden. Dit is een verzameling van risico's, waarvan er zich enkele hebben voorgedaan in 2017 waarbij de omvang ervan als nihil wordt beoordeeld.

7. Wijzigingen in wetgeving en verdeelmodellen.

Dit risico betreft de noodzaak tot aanpassingen van beleid en werkwijzen door wijzigingen in de wetgeving en/of in de verdeelmodellen. In 2018 gaat dit naar verwachting spelen en daarom is de classificatie aangepast.

8. SW bedrijven vergen extra steun

SOWECO is een verbonden partij waarbij de gemeente jaarlijks een bijdrage betaalt als deelnemer in de gemeenschappelijke regeling. Hoger uitvallende kosten van de SOWECO dan wel risico's rond de omslag naar de maatschappelijke onderneming betekenen voor de gemeente ook hoger uitvallende kosten. Bij de SOWECO speelt de ontvlechting van GR (gemeenschappelijke regeling) en MO (Maatschappelijke onderneming) Daarnaast bestaat er een relatie met LARCOM. Hoewel het hier een inkooprelatie betreft kunnen ook hier kostentegenvallers optreden.

9. Gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed.

Hierbij gaat het verschillende soorten risico's, zoals bijv. gerelateerd aan:

- de staat van onderhoud;
- de bouwkundige staat;
- de exploitatie van gebouwen;
- de leegstand van gebouwen.

Dit betreft vastgoed waarvan de gemeente eigenaar is. Daarnaast is er ook zogenaamd maatschappelijk vastgoed, eigendom van en/of in gebruik bij maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en stichtingen, waarbij het onvermijdelijk is dat de gemeente wordt aangesproken wanneer zich problemen voordoen. Hetzij problemen direct gerelateerd aan het betreffende vastgoed, hetzij problemen gerelateerd aan de exploitatie ervan.

Voor de beheersing van dit risico is nader onderzoek nodig, evenals oriëntatie elders en beleidsbepaling.

5.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

10. Uitvoeringsprogramma evenementen-, bouw- en milieuvergunningen.

Het niet (kunnen) voldoen aan controles en frequenties in het uitvoeringsprogramma van evenementen-, bouw- en milieuvergunningen, als gevolg waarvan er ongewenste situaties kunnen ontstaan of optreden. Bijv. verkeerde opslag van gevaarlijke stoffen (milieu), of ten onrechte afgeven van een evenementenvergunning (denk aan Haaksbergen). Dit risico kan forse gevolgen hebben zowel qua imago/doelrealisatie als financieel.

De privatisering van bouwvergunningverlening is gestopt, het effect hiervan op de omvang van het risico wordt neutraal beoordeeld. Het proces van verlenen van evenementenvergunningen loopt steeds beter, door een professionelere rolinvulling van betrokken actoren. Voor de beheersing is verder van belang dat er onderzoek plaatsvindt naar het risico van aansprakelijkheidsstellingen op het terrein van openbare orde en veiligheid.

De milieu inspecties en vergunningen zullen vanaf 1 januari 2019 bij de Omgevingsdienst Twente worden ondergebracht. De overige uitvoering van het Uitvoeringsplan ligt bij het team Omgeving. Wanneer dit plan wordt uitgevoerd blijven we binnen de aanvaardbaar geachte bestaande risico's.

Het college heeft de mogelijkheid om, keuzes te maken naast de wettelijke verplichtingen, en het lokale toezicht uit te breiden in het Uitvoeringsplan.

11. Bodem.

Naar aanleiding van incidenten of wijzigingen (bijv. nieuwbouw) kan het gebeuren dat bij controles zaken aan het licht komen die niet in orde zijn. Bijv. een (dreigende) verontreiniging. In die gevallen worden er maatregelen (opdracht tot sanering) genomen, al dan niet ondersteund door een dwangsom en met een termijn, een en ander ten laste van de organisatie die het betreft. Daarbij zijn situaties denkbaar waarbij de gemeente zelf bepaalde (delen van de) saneringen moet uitvoeren en de kosten ervan ook voor een deel draagt. Gedragslijn is hierbij dat aansprakelijkheid altijd direct bij de eigenaar wordt gelegd.

Deze handhavingstaken gaan qua uitvoering over naar de ODT (Omgevingsdienst Twente), per 1 januari 2019. Deze wijziging geeft druk op de planning. Zo dient nog te worden bepaald wie de bodemonderzoeken die worden geëist bij projecten, gaat beoordelen.

Qua beheersing speelt de digitalisering van het bodemsysteem, waarbij bekende verontreinigingen zoveel mogelijk in kaart worden gebracht.

12. Ruimtelijke ontwikkelingen.

De komst van de nieuwe omgevingswet brengt risico's met zich mee. Die kunnen zich voordoen t.a.v. meerdere aspecten: niet tijdig klaar zijn, digitaliseringsproblemen (functioneel of financieel), tekortschietend omgevingsinstrumentarium (omgevingsplan/omgevingsvisie). Deze risico's zijn op dit moment nog niet in te kaderen, daarvoor zou voor de nieuwe omgevingswet eerst een plan van aanpak moeten worden gemaakt.

Daarnaast is er het risico dat aanpassingen en actualisering van bestemmingsplannen leiden tot planschadeclaims.

13. Niet voldoen aan BIG / AVG

Dit risico bestaat eruit dat niet wordt voldaan aan vereisten uit de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) of aan vereisten uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Twenterand voldoet aan de minimum vereisten vanuit de BIG; echter, monitoring vindt nog niet plaats. Ook wordt voldaan aan de minimum eisen vanuit de AVG. Er is een protocol meldingen vastgesteld en geïmplementeerd. Er hebben zich in de eerste helft van 2018 4 beveiligingsincidenten voorgedaan; conform de vastgestelde werkwijze is hiervan geen melding gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Eind 2019 zal de BIG opgaan in de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheden), waarbij de eisen iets strenger zullen worden.

14. Regelgeving en BBV

Met ingang van 2016 zijn overheidslichamen belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb) en sinds 2017 dient er tussentijds winst te worden genomen op het grondbedrijf. De btw-regelgeving voor sport gaat veranderen. Met ingang van 1 januari 2019 wordt de sportvrijstelling verruimd, waardoor deze breder van toepassing wordt dan tot nu toe het geval was. Gemeenten die tot op heden gelegenheid geven tot sportbeoefening, kunnen de huidige handelwijze vanaf 1 januari 2019 in veel gevallen niet voortzetten.

De verruiming heeft ook voor de gemeente Twenterand gevolgen. De btw op kosten en investeringen gerelateerd aan sport zijn vanaf 2019 voor Twenterand niet meer aftrekbaar.

Om gemeenten tegemoet te komen, komt het Ministerie van VWS met een regeling: specifieke uitkering stimulering sport (SPUK). Op grond van de SPUK kunnen gemeenten een specifieke uitkering aanvragen voor hun sportuitgaven. Deze uitkering bedraagt 17,5% van de gerealiseerde bestedingen in verband met activiteiten in het kader van sport. Een eerste berekening laat zien dat er voor Twenterand een SPUK-aanvraag gedaan moet worden van € 165.000,-

Over het jaar 2019 is in totaal een bedrag van € 152 miljoen beschikbaar gesteld voor de SPUK. Indien het totale bedrag aan SPUK-aanvragen dit plafond overschrijdt, worden de uitkeringen naar rato toegekend. Het risico bestaat dan ook dat de aanvraag van Twenterand niet volledig wordt toegekend.

15. Opduiken van onbekende afspraken met gevolgen.

Er is veel tijd gestoken in het compleet krijgen van dossiers zodat er een actueel overzicht bestaan van alle gemaakte afspraken en mogelijke verplichtingen (op basis van boetebedingen, etc.). De kans is minimaal dat er nog iets opduikt wat gevolgen kan hebben. De financiële implicaties hiervan kunnen fors zijn. In 2017 heeft dit zich niet voorgedaan.

5.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Conclusie

Het vereiste weerstandsvermogen bedraagt (zie tabel risico's) € 4.379.000 maar hierbij wordt opgemerkt dat dit bedrag vanwege de start met een nieuwe methode in het kader van risicomangement als voorlopig dient te worden beschouwd. Vooralsnog lijkt de beschikbare weerstandscapaciteit met € 6.884.178 voldoende.

Kengetallen: financiële weerbaarheid en wendbaarheid

Teneinde de inzichtelijkheid en de transparantie van de begroting verder te vergroten geldt m.i.v. de programmabegroting 2016 de verplichting om een aantal kengetallen op te nemen. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans. Ze helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Concreet zijn de volgende kengetallen voorgeschreven:

- Netto schuldquote
- Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- Solvabiliteitsratio
- Grondexploitatie
- Structurele exploitatieruimte
- Belastingcapaciteit
-

Deze kengetallen worden hieronder gespecificeerd en toegelicht. Ze maken inzichtelijk over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zo doende inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. De kengetallen worden gezamenlijk opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing, omdat die paragraaf weergeeft hoe solide de begroting is en in hoeverre financiële tegenvallers kunnen worden opgevangen.

Tabel Kengetallen

Kengetallen	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Netto schuldquote	46,74%	38,01%	40,77%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	34,38%	25,20%	35,15%
Solvabiliteitsratio	30,96%	24,14%	24,61%
Structurele exploitatieruimte	-1,32%	-0,24%	-1,29%
Grondexploitatie	11,61%	8,28%	7,02%
Belastingcapaciteit	93,86%	95,98%	97,03%

Netto schuldquote en netto schuldquote, gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote bestaat uit de schuldenlast van de gemeente gedeeld door de eigen middelen. Deze geeft een indicatie van de druk van rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Een hoge schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn, dat hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Grondexploitatie

Grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (waarde van de grond) is ten opzichte van de totale geraamde baten. De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeenten. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een toekomstig project hebben zij een schuld. Voor de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost. Als grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht loopt een gemeente weinig risico. Staat de grond tegen te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus tot een lager solvabiliteitsratio.

Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte geeft het verschil tussen baten en lasten als percentage van de totale baten. Enschetst welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke stijging van baten of structurele daling van lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit

Bij de belastingcapaciteit wordt de hoogte van de van de woonlasten van een gezin als percentage van de landelijk gemiddelde woonlasten van een gezin.

Voor de beoordeling van de financiële positie is het van belang dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. In de kengetallen exploitatieruimte en belastingcapaciteit komt tot uitdrukking of de gemeente over voldoende structurele baten beschikt, en welke mogelijkheid er is om de structurele baten op korte termijn te vergroten. De kengetallen netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen, solvabiliteitsratio en grondexploitatie hebben betrekking op de balans.

5.2 Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen vormen het gemeentelijk kapitaal waar zorgvuldig mee moet worden omgegaan. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. Het is van belang, dat voor de openbare voorzieningen en gebouwen goede onderhoudsplanningen aanwezig zijn. Voor wat betreft deze paragraaf is een verbeteringslag gemaakt. Dit zal de komende jaren gevolgd worden.

Beleid

De gemeentelijke kapitaalgoederen bestaan uit veel uiteenlopende onderdelen, zoals groenvoorzieningen, speelvoorzieningen, gebouwen voor uiteenlopende functies, bestrating wegen, rioleringen, sportterreinen, afvalcontainers en dergelijke. Voor al deze onderdelen wordt op basis van beheerssystemen, die zijn vastgesteld door de raad, de onderhoudsbehoefte bepaald. Daarnaast worden door de betrokken medewerkers op basis van visuele waarnemingen de nodige correcties hierop aangebracht.

Wegen

De gemeente Twenterand heeft de volgende lengte wegen en oppervlakte verharding in onderhoud en beheer:

Wegen/verharding	Areaal
Lengte weg binnen bebouwde kom	250 km
Lengte weg buiten bebouwde kom	188 km
Oppervlakte elementenverharding	119 ha.
Oppervlakte asfaltverharding	116 ha.

Door de CROW (landelijk kennisplatform voor de openbare ruimte) is een standaard ontwikkeld om de kwaliteit van de openbare ruimte te bepalen. Middels deze systematiek worden de wegen geïnspecteerd en wordt de onderhoudsbehoefte bepaald.

De soort en hoeveelheid onderhoudsmaatregelen, die nodig zijn, zijn afhankelijk van de vastgestelde (technische) staat en de feitelijk optredende slijtage van een bepaalde weg door het gebruik of andere omstandigheden zoals weersinvloeden. Dit onderhoud wordt planmatig uitgevoerd, waarbij het doel is om binnen de beschikbare financiële middelen door tijdig en juist ingrijpen de technische levensduur en het goed functioneren van een bepaalde weg zoveel mogelijk te verlengen. Daarom wordt gedurende de levensduur regelmatig de toestand van de wegen geïnspecteerd, zodat de noodzakelijke onderhoudsmaatregelen kunnen worden bepaald. Onder wegen worden zowel de asfaltwegen als de wegen met een elementenverharding verstaan.

De begroting voor het onderhoud van wegen wordt gemaakt aan de hand van ingevoerde inspectiewaarden in het beheersysteem Obsurv. In dit systeem worden per weggedeelte ca. elke twee jaar inspectiewaarden ingevoerd. Deze waarden komen voort uit een inspectieronde, waarbij de staat van het wegdek op diverse punten beoordeeld wordt. Aan de hand van de ingevoerde inspectiewaarden en diverse instellingen worden de benodigde maatregelen bepaald en de begroting gegenereerd.

Afgevlakte planning:

De begroting voor het onderhoud wordt per jaar berekend. Hierdoor kan het zijn dat er in 1 jaar een laag bedrag benodigd is, terwijl het volgend jaar een hoog bedrag benodigd is. Omdat dat minder praktisch en werkbaar is, wordt een afgevlakte planning gemaakt. Hierin wordt (waar mogelijk) geschoven met onderhoudsjaren zodat per jaar een min of meer gelijk bedrag benodigd is.

Aan de hand van de meest recente inspectiewaarden in het beheersysteem worden de begrotingscijfers bepaald.

In deze cijfers zijn voor de komend jaar opgenomen Veeneindeweg en Kalkwijk, voor het aanleggen van betonwegen met daarin aangegeven een print van klinkerbestrating. Als proef heeft de Veeneindeweg (gedeelte Bouwmeesterstraat-Prinsenweg) gefungeerd. Deze heeft zich over een periode van 10 jaar ervaring goed gedragen. Eveneens zijn in deze bedragen de aanleg van bermbeton opgenomen langs diverse wegen in het buitengebied. Ook de route Garstweg, Dalweg, Hoffmansweg heeft in dit kader de aandacht gelet op de verkeersvisie Westerhaar-Vriezenveenswijk.

Aan onderhoud asfaltwegen wordt in eerste instantie voorrang gegeven om zoveel mogelijk kapitaalvernietiging te voorkomen. Wanneer namelijk asfaltwegen niet tijdig worden onderhouden zet het schadebeeld zich door in de fundering, waardoor de kosten van herstel fors toenemen.

Financieel overzicht

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
Onderhoud	1.193.742	1.180.765	1.180.765	1.181.170	1.011.588	1.012.017
Kapitaallasten	345.553	478.597	132.058	129.735	117.521	114.290
Totaal	1.539.296	1.659.362	1.312.823	1.310.906	1.129.109	1.126.307

Openbare verlichting

Het areaal van de openbare verlichting is geïnventariseerd en op basis van deze inventarisatie vindt een jaarlijkse vervanging plaats van armaturen en masten. De onderstaande voorzieningen worden door de gemeente beheerd en onderhouden:

Openbare Verlichting	Areaal [stuks]
Lichtmasten/armaturen binnen bebouwde kom	6375
Lichtmasten/armaturen buiten bebouwde kom	692

De inventarisatie wordt periodiek bijgewerkt en actueel gehouden. In de investeringslijst is jaarlijks een bedrag opgenomen van € 144.466. De onderbouwing van dit bedrag is als volgt:

Bij een theoretische technische levensduur van 20 jaar voor een armatuur en 40 jaar voor een mast komt men op een gemiddeld jaarlijks bedrag van € 192.500 voor vervanging.

In het beleidsplan Openbare Verlichting, dat op 2 juli 2013 door de gemeenteraad is vastgesteld, is aangegeven dat het de verwachting is dat het bedrag van € 144.466 per jaar voldoende is, aangezien in de praktijk blijkt dat de levensduur vaak enige jaren langer is.

Wanneer gerekend wordt met een werkelijke vervangingstermijn van 28 jaar voor een armatuur en 50 jaar voor een mast betekent dit, dat er een bedrag voor vervanging benodigd is van € 144.500 per jaar.

5.2 Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Financieel overzicht

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
<i>Onderhoud</i>	28.283	30.400	30.400	30.472	30.546	30.623
<i>Kapitaallasten</i>	561.571	49.868	53.628	62.718	71.640	80.396
Totaal	589.854	80.268	84.028	93.190	102.186	111.018

Gebouwen en civieltechnische kunstwerken

Er vindt tweejaarlijks een herinspectie plaats van alle gemeentelijke gebouwen en van alle civieltechnische kunstwerken gelegen binnen de gemeente Twenterand (gebruik gemaakt wordt van van de systemen voor rationeel gebouwenbeheer en rationeel kunstwerkenbeheer van Antea).

Het grootschalig onderhoud voor instandhouding van bestaande gebouwen en civieltechnische kunstwerken is voor de komende 10 jaren geregeld.

In het Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) wordt voor 10 jaar de toekomstige onderhoudsbehoefte aangegeven. Wanneer een gebouw of gebouwonderdeel of een civieltechnisch kunstwerk onderhoud vergt, worden de gewenste activiteit en de onderhoudscyclus vermeld, inclusief de daarbij behorende kosten.

In de meerjarenbegroting is voor de storting in het onderhoudsfonds betreffende de gemeentelijke gebouwen ieder jaar een verhoging van € 45.000,- en voor de kunstwerken ieder jaar een verhoging van € 6.000,- opgenomen.

Uit de inspecties blijkt dat indien men bovengenoemde jaarlijkse verhoging handhaaft, er voor de komende 10 jaar voldoende dekking aanwezig is om het noodzakelijke onderhoud uit te kunnen voeren.

De gemeente heeft de volgende accommodaties/gebouwen in beheer:

Accommodaties/gebouwen	Areaal [stuks]
Afvalbrengpunt	1
Begraafplaatsen	6
Buitensportaccommodaties	6
Binnensportaccommodaties	5
Gemeentelijke huisvesting	2
Hertenkampen	3
Monumentale gebouwen	8
Rioolgemalen	2
Zwembaden	2
Diverse	11

In het gemeentelijke kunstwerkenbeheer zijn de volgende objecten opgenomen:

Civieltechnische kunstwerken	Areaal [stuks]
Bruggen/viaducten	44
Tunnels	3
Duikers	6

Financieel overzicht gebouwen

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
<i>Onderhoud</i>	93.355	88.630	88.630	88.630	88.630	88.630
<i>Reserve groot onderhoud</i>	284.957	400.167	617.233	489.863	1.380.817	441.194
<i>Kapitaallasten</i>	1.284.751	1.288.320	1.043.493	1.021.688	1.000.161	981.283
Totaal	1.663.063	1.777.117	1.749.356	1.600.181	2.469.608	1.511.107

Financieel overzicht bruggen en kunstwerken

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
<i>Onderhoud</i>	3.314	17.250	17.250	17.250	17.250	17.250
<i>Reserve groot onderhoud</i>	16.394	33.372	41.094	7.947	181.526	181.526
<i>Kapitaallasten</i>	26.138	25.808	23.349	23.030	22.711	22.392
Totaal	45.846	76.430	81.693	48.227	221.487	221.168

Groen

Door de CROW (kennisplatform voor de openbare ruimte) is een landelijke standaard ontwikkeld om de kwaliteit van de openbare ruimte te bepalen.

Op basis van die standaard heeft Sweco het rapport geschreven Keuzemodellen kwaliteitsniveaus Wegen en Groen (oktober 2010). Voor openbaar groen is een aantal kwaliteitsniveaus doorgerekend.

Middels het pakket rationeel groenbeheer van Sweco zijn deze onderhoudsniveaus vertaald in de werkpakketten (technisch en financieel).

De onderhoudsbudgetten staan onder druk vanwege enkele ontwikkelingen, die kosten verhogend werken (wijziging regelgeving, verbod op gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen op verhardingen, areaaluitbreiding en prijsindexatie). Er wordt gezocht naar maatregelen en aanpassing van werkzaamheden om binnen de bestaande budgetten de vastgelegde onderhoudsniveaus zoveel mogelijk te handhaven. Daarbij zal het voorkomen, dat die onderhoudsniveaus niet in de volle breedte worden gehaald.

Mutaties in het areaal worden op structurele wijze bijgehouden en verwerkt.

Dat areaal bestaat uit:

Openbaar groen/bomen	Areaal
Bomen binnen bebouwde kom	13.071 stuks
Bomen buiten bebouwde kom	12.890 stuks
Oppervlakte openbaar groen binnen bebouwde kom	126 ha.
Oppervlakte openbaar groen buiten bebouwde kom	29 ha.
Hagen binnen bebouwde kom	12,3 km
Hagen buiten bebouwde kom	1,9 km

In de bovenstaande hoeveelheden zijn ook meegenomen, de gedeelten groen van het onderdeel Sport, die door de gemeente worden onderhouden.

Financieel overzicht

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
<i>Onderhoud</i>	1.639.511	1.667.628	1.691.676	1.691.722	1.691.722	1.691.722
<i>Kapitaallasten</i>	15.458	13.706	20.579	22.142	21.638	17.744
Totaal	1.654.969	1.681.334	1.712.255	1.713.864	1.713.360	1.709.466

5.2 Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Grondwater

Het hoge grondwaterbeheer is opgenomen in het Gemeentelijke Rioleringsplan 2019-2023. Voor zover bekend zijn binnen de gemeentegrenzen geen gebieden met grote problemen. Mochten zich toch problemen voordoen, dan zijn gelden beschikbaar binnen het product Riool om de oorzaak van de problemen te onderzoeken en zo nodig maatregelen te treffen.

Riolering

De volgende rioolvoorzieningen zijn aanwezig in de gemeente:

Riolering	Areaal
Gemengde riolering	142 km
Regenwaterriool	30 km
Pers-/drukleiding	159 km
Rioolgemalen, tunnelgemalen, bergbezinkbassins, drainagegemalen en vijvergemalen.	55 stuks
Minigemalen	702 stuks

In 2018 is een nieuw GRP vastgesteld en is bepaald welke maatregelen er aan het rioelstelsel getroffen dienen te worden voor met name de komende planperiode van 5 jaar. In de eerste vier jaar is daar gedetailleerd naar gekeken en zijn ook de benodigde budgetten vastgelegd. Voor de periode daarna is dat ook gedaan, maar dan meer op hoofdlijnen. Op het gebied van de riolering gaat het om het onderhoud en beheer van bestaande riolering en gedeelten van de riolering, die vervangen moeten worden. In het GRP 2019-2023 is ingespeeld op de klimaatverandering. Er zijn maatregelen ingepland voor de locaties, waar via modelberekeningen is gebleken, dat daar bij toenemende hoeveelheden neerslag problemen kunnen gaan optreden. De gemeente Twenterand gaat in deze GRP-periode ervaring opdoen met risicogestuurd rioelbeheer. Wij gaan dus vervangen op basis van risico en dus op functioneren. Door verbetering van methodieken kunnen wij nauwkeuriger bepalen hoe lang een rioel meegaat en wat de gevolgen van bepaalde schades zijn. Door risicogestuurd rioelbeheer blijven de kosten maatschappelijk aanvaardbaar. Zowel m.b.t. het opstellen van het nieuwe GRP als de doelmatigheid van te treffen maatregelen heeft overleg plaatsgevonden met het waterschap Vechtstromen. Het overleg met het Waterschap heeft o.a. tot doel dat er zowel voor het waterschap als voor de gemeente een win-win-situatie ontstaat, m.a.w. zo slim mogelijk en tegen zo laag mogelijke kosten de noodzakelijke maatregelen treffen. Middels het kostendekkingsplan is de hoogte van de rioelheffing bepaald op basis van 100% kostendekkendheid. Planmatig wordt het rioelstelsel gereinigd en geïnspecteerd, waardoor de kwaliteit wordt bewaakt. Ter plekke van de overstorten en de gemalen worden permanent metingen verricht om de werking van het stelsel te kunnen monitoren. Er wordt gewerkt met het programma rationeel rioelbeheer van Sweco

Financieel overzicht

Omschrijving	2016 R	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B
Onderhoud	116.389	200.404	204.412	206.460	208.550	208.550
Reserve groot onderhoud	2.688	1.637	762	762	762	762
Kapitaallasten	836.300	935.904	980.969	1.049.405	1.045.185	1.045.185
Totaal	955.376	1.137.945	1.186.143	1.256.627	1.254.497	1.254.497

Kaderplan speelruimte

Voor het kaderplan speelruimte (door de Raad vastgesteld in 2018) is jaarlijks gemiddeld € 76.000 nodig. Dit wordt meegenomen in de begroting 2020 en verder. Alle centrale plekken en steunplekken blijven hiermee ingericht. Tot eind 2018 is door cofinanciering eenmalig € 60.000 beschikbaar om initiatieven van inwoners (financieel) te ondersteunen. Om continuïteit te waarborgen zal hiervoor bij de programmabegroting 2019 € 40.000 eenmalig worden geraamd. Eind 2018/begin 2019 wordt de inzet van de huidige cofinanciering geëvalueerd.

Speeltoestellen	Areaal [stuks]
Speelplekken	120
Speeltoestellen	551

Tractie en gereedschappen

Tractie en gereedschappen zijn tools die blijvend aandacht vragen in relatie tot bezetting en daarmee effectief gebruik. Door gewijzigde inzichten of anders uitvoeren van werkzaamheden is het zinvol het gebruik van deze middelen constant tegen het licht te houden. De kapitaallasten van de tractie zijn in de begroting opgenomen voor een vast bedrag. Het verschil tussen werkelijk en begroot wordt gestort c.q. onttrokken uit de reserve tractie. Jaarlijks wordt beoordeeld of de vervangingen, die zijn opgenomen in het tractieplan, noodzakelijk zijn.

Huidig materieel.

- 8x VW transporter
- 5x VW crafter
- 2x VW caddy (lease opzichters)
- 2x Toyota yaris (lease opzichters)
- 1x Iveco eurocargo
- 2x Scania
- 1x MAN
- 1x VPM 3400 fecaliëzuiger
- 1x VW LT strooiwagen
- 1x MAN TGL hoogwerker
- 2x Tractor John deere
- 1x Volvo dieplepel
- 1x Ahlmann shovel
- 2x Kubota SWT37C
- 1x Kubota STV36